

**Lektura *Iuvenescit Ecclesia*
listu Kongregacji Nauki Wiary z 15 maja 2016 roku
oraz analiza jej głównej tezy o jedności
pomiędzy darami hierarchicznymi i charyzmatycznymi**

W 2016 roku, w uroczystość Zesłania Ducha Świętego, został opublikowany list Kongregacji Nauki Wiary zatytułowany *Iuvenescit Ecclesia* (dosł. Kościół się odmładza), podpisany przez Prefekta Kongregacji kardynała Gerharda Müllera, a także jego ówczesnego sekretarza arcybiskupa Luisa F. Ladaria.

Celem dokumentu, jak podkreśla Kongregacja, jest pragnienie ukazania relacji „pomiędzy darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi, [w aspekcie tych] elementów teologicznych i eklezjologicznych, których zrozumienie może sprzyjać płodnemu i uporządkowanemu udziałowi nowych zrzeszeń eklezjalnych w komunii i misji Kościoła”.

Dokument jest skierowany zasadniczo do różnego rodzaju nowych zrzeszeń eklezjalnych (zrzeszeń wiernych, ruchów kościelnych, nowych wspólnot) (por. nr 2). Chociaż jego głównym celem jest lepsze wyjaśnienie eklezjalnego zrozumienia charyzmatów w Kościele, może stanowić ważne narzędzie dla biskupów, pasterzy Kościołów partykularnych, odpowiedzialnych za rozeznawanie funkcjonowania nowych (wspólnotowych) charyzmatów w ich kościołach partykularnych, a w zakresie szerszym, może stanowić również pomoc dla wszystkich członków i odpowiedzialnych liderów Odnowy w Duchu Świętym. Pierwszym walorem dokumentu jest uniwersalność. Jego treść przypomina bowiem zasadnicze elementy doktryny o charyzmatach, zawarte w Nowym Testamencie, jak również w refleksji Magisterium. Analiza teologiczna w dużej mierze opiera się na nauczaniu Soboru Watykańskiego II, syntetyzuje również różne wypowiedzi papieży z nauczania posoborowego. Ważnym walorem dokumentu jest także jego

praktyczny wymiar. Dokument proponuje do przemyślenia duszpasterskiego osiem kryteriów weryfikacji prawdziwie eklezjalnego charakteru charyzmatów.

Osią teologiczną dokumentu w proponowanej refleksji na temat charyzmatów w Kościele jest uwypuklenie wspólnej podstawy teologicznej tak dla charyzmatów, jak i dla darów hierarchicznych. Jest nią z jednej strony rzeczywistość komunii Kościoła, z drugiej wspólne źródło, jakim jest działanie Ducha Świętego (por. nr 1; 10), ponadto wspólna celowość, którą jest życie i misja Kościoła.

Głównym, praktycznym celem dokumentu jest zdefiniowanie „elementów identyfikujących” tożsamość darów hierarchicznych i charyzmatycznych, a także wskazanie istotnych kryteriów dla rozeznawania właściwego funkcjonowania „zrzeszeń kościelnych, na które w ostatnich latach zwróciło uwagę Magisterium Kościoła”.

1. Relacja darów hierarchicznych i charyzmatycznych w Kościele

Teza główna *Iuvenescit Ecclesia* powtarza się dwukrotnie w treści dokumentu i zawarta jest w następujących stwierdzeniach:

- „Dary hierarchiczne i charyzmatyczne jawią się wobec tego jako wzajemnie ze sobą powiązane od samego początku” (zob. *Iuvenescit Ecclesia* nr 10).
- (...) [R]elacja pomiędzy darami charyzmatycznymi a kościelną strukturą sakramentalną potwierdza współistnienie między darami hierarchicznymi – samymi przez się stabilnymi, trwałymi i nieodwołalnymi – a darami charyzmatycznymi. I choć te ostatnie w swych formach historycznych nie są zagwarantowane na zawsze⁽⁵²⁾¹, to wymiaru charyzmatycznego nigdy nie może zabraknąć w życiu ani w misji Kościoła (zob. *Iuvenescit Ecclesia* nr 13).

Punktem oparcia głównego teologicznego stwierdzenia *Iuvenescit Ecclesia* jest wykładnia teologii Soboru Watykańskiego II. Analiza wychodzi od najważniejszego w tej materii numeru 4 Konstytucji dogmatycznej o Kościele. W zaznaczonym fragmencie ojcowie soborowi stwierdzają: „Duch (...), prowa-

---

¹ Por. paradygmatyczne stwierdzenia Jana Pawła II w odniesieniu do życia konsekrowanego: Giovanni Paolo II, *Audjencia generalna (28 września 1994 r.)*, nr 5, w: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, Vaticano 17(1994)2, 404-405. Podaję tutaj uwagę redakcyjną do znaczenia przypisu w nawiasie: w taki sposób podaję w niniejszym artykule, w tym i w następnych fragmentach cytatów, numer przypisu z dokumentu *Iuvenescit Ecclesia*. Użyte cytaty dokumentu w tym artykule pochodzą z dwóch źródeł: Konferencji Episkopatu Polski (zob. <http://bit.ly/2nJ9wKp>) oraz z Półrocznika Duchowieństwa Warszawskiego – Kongregacja Nauki Wiary, *List Iuvenescit Ecclesia do Biskupów Kościoła katolickiego na temat relacji między darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi dla życia i misji Kościoła*, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie, 106(2016)1,18-46 (zob. <http://bit.ly/2P8STnM>).

dząc Kościół do wszelkiej prawdy (por. J 16,13) i jednocząc go we wspólnocie i posłudze, obdarza go rozmaitymi darami hierarchicznymi i charyzmatycznymi i z ich pomocą kieruje nim oraz przyozdabia swoimi owocami (por. Ef 4,11-12, 1 Kor 12,4, Ga 5,22)". Jak podkreśla *Iuvenescit Ecclesia*: „W ten sposób Konstytucja dogmatyczna *Lumen Gentium*, przedstawiając dary tego samego Ducha poprzez rozróżnienie darów hierarchicznych od charyzmatycznych, podkreśla ich różnicę w jedności". Ten krótki wniosek analizy rzeczywiście wpisuje się w idee wyrażone przez ostatni Sobór powszechny. Jak wyjaśnia w swoim posoborowym komentarzu do *Lumen Gentium* prałat Gérard Philips, główny redaktor cytowanej konstytucji, intencją ojców Soboru było zaznaczenie jedności pomiędzy hierarchią i charyzmatami. Tak właśnie tę kwestię przedstawia św. Paweł i jak zaznacza wspomniany G. Philips, chodzi o działanie „Ducha, który jednoczy Kościół «w komunii i w ministeriach»". Jak wyjaśnia dalej prałat Philips: „Priorytet odnosi się do komunii, gdyż ministeria są ustanowione dla jej posługi”². Natomiast Duch Święty „odbija swoje znamię na strukturze i ukierunkowaniu poprzez różnego rodzaju dary hierarchiczne i charyzmatyczne, które przyczyniają się, każdy na swój sposób, do zrodzenia owoców Ducha Świętego”³.

Iuvenescit Ecclesia wyjaśnia dalej (zob. nr 9), że „dary, łaski specjalne lub charyzmaty” obecne „w życiu Kościoła – poza Słowem Bożym, spisanim i przekazywanym, sakramentami i posługą hierarchiczną kapłanów (...) są udzielane przez Ducha Świętego wiernym wszystkich stanów”. Także tutaj stwierdzenie teologiczne odnosi się zasadniczo w swoich referencjach źródłowych do Soboru Watykańskiego II (por. *Lumen Gentium*, nr. 4, 7, 11, 12, 25, 30, 50; *Dei verbum*, nr 8; *Apostolicam actuositatem*, nr. 3, 4, 30; *Presbyterorum ordinis*, nr. 4, 9). Główna teza o jedności pomiędzy darami w owej różnorodności stanów uwypukla refleksję z numeru 12 *Lumen Gentium*. Chodzi o słynny fragment Konstytucji dogmatycznej o Kościele, który pokazuje niewątpliwie w sposób najwyraźniejszy charakter darów charyzmatycznych w Kościele, tak w wymiarze jego powszechności – że odnoszą się one do całego Ludu Bożego, jak w wymiarze jego aktualności – że charyzmaty są udzielane również dzisiaj, a nie tylko w czasach Kościoła pierwotnego. *Iuvenescit Ecclesia* przypomina to, co wyraził w swojej interwencji kardynał Leon-Józef Suenens podczas II sesji Soboru⁴: „że Duch Święty nie tylko «przez sakramenty i posługi uświęca i pro-

² G. Philips, *L'Eglise et son mystère au deuxième concile du Vatican: Histoire, texte et commentaire de la Constitution Lumen Gentium*, Paris: Desclée De Brouwer 1967 T. I, 89.

³ Tamże.

⁴ Przemowa *in aula* kard. Suenensa miała miejsce 22 października 1963 roku. Por. AS II/III, 169. FConc. Suenens, nr 1534. Wersja francuska tekstu opublikowana w: *La Revue Nouvelle* (1963)38, 481-483.

wadzi Lud Boży i przyozdabia cnotami», ale «rozdziela między wiernych w każdym stanie także specjalne łaski, przez które czyni ich zdolnymi i gotowymi do podejmowania rozmaitych dzieł lub funkcji mających na celu odnowę i dalszą skuteczną rozbudowę Kościoła» (*Iuvenescit Ecclesia* nr 9). Tak jak to proponuje Sobór w dekrecie o apostołstwie świeckich w numerze 3⁵, również dokument Kongregacji Wiary zaznacza konkretny wymiar refleksji w kwestii charyzmatów, odnosząc ją do wiernych świeckich: „darów tych nie można traktować jako fakultatywnych w życiu Kościoła, lecz «wraz z przyjęciem tych charyzmatów, także zwyczajnych, każdy wierzący bierze na siebie prawo i obowiązek wykorzystania ich w Kościele (czy ‘w Kościele i w świecie?’) w świecie dla dobra ludzi i budowania Kościoła, w wolności Ducha Świętego»⁶. Podkreśla się dobitnie: „Zatem autentyczne charyzmaty należy postrzegać jako dary o niezbywalnym znaczeniu dla życia i misji Kościoła. Stałym wreszcie elementem w nauczaniu soborowym jest uznanie koniecznej roli pasterzy w rozeznawaniu charyzmatów oraz ich uregulowane Prawem Kanonicznym wypełnianie w obrębie wspólnoty kościelnej⁽²⁷⁾”⁷.

W *Iuvenescit Ecclesia* nie brakuje również zarysu posoborowych argumentów motywujących zasadność postawionej tezy teologicznej o potrzebnej jedności pomiędzy darami charyzmatycznymi a hierarchicznymi. Wskazuje się tutaj na nauczanie ostatnich trzech papieży w tej kwestii. Dokument przywołuje najpierw nauczanie papieża Jana Pawła II i jego szczególny nacisk na zasadę współlistnienia darów:

Wielokrotnie już podkreślałem, że w Kościele nie istnieje kontrast ani sprzeczność między wymiarem instytucjonalnym a wymiarem charyzmatycznym, którego ważnym przejawem są właśnie ruchy. Obydwa te wymiary są równie istotnymi elementami Bożej konstytucji Kościoła założonego przez Chrystusa,

⁵ Por. nr 3 dekretu *Apostolicam actuositatem*: „W celu pełnienia tego apostołstwa Duch Święty, który dokonuje uświęcenia Ludu Bożego przez posługę i sakramenty, udziela wiernym także szczególnych darów (por. 1 Kor 12,7), «udzielając każdemu tak, jak chce» (1 Kor 12,11), by, «jako dobrzy szafarze różnorodnej łaski Bożej służcie sobie nawzajem tym darem, jaki każdy otrzymał» (1 P 4,10) dla budowania całego ciała w miłości (por. Ef 4,16)”. Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2002, 379.

⁶ Zob. nr 9 *Iuvenescit Ecclesia* i przypisy 25 i 26 tego dokumentu.

⁷ Por. Konstytucja dogmatyczna *Lumen Gentium*, nr 12: „sąd o ich autentyczności i o właściwym wprowadzeniu ich w czyn należy do tych, którzy są w Kościele przełożonymi i którzy szczególnie są powołani, by nie gasić Ducha, lecz by wszystko badać i zachowywać to, co dobre (por. 1 Tes 5,12 i 19- 21)”. Choć myśl Soboru odnosi się konkretnie do rozeznawania darów nadzwyczajnych, to zasada ta analogicznie może być zastosowana do wszelkich charyzmatów w ogóle.

ponieważ obydwa przyczyniają się do uobecnienia w świecie tajemnicy Chrystusa i Jego zbawczego dzieła⁽³⁰⁾⁸.

Cytowane jest również nauczanie papieża Benedykta XVI. Uwypukla ono nie tylko kwestię współlistnienia darów, lecz charyzmatyczny charakter różnych instytucji w Kościele:

„Również główne instytucje w Kościele są charyzmatyczne, a z kolei charyzmaty muszą w taki czy inny sposób być zinstytucjonalizowane, by była zapewniona ich spójność i ciągłość. W ten sposób oba wymiary, pochodzące od tego samego Ducha Świętego i istniejące w tym samym Ciele Chrystusa, razem przyczyniają się do uobecnienia w świecie tajemnicy Chrystusa i Jego zbawczego dzieła”⁽³¹⁾⁹. Dary hierarchiczne i charyzmatyczne jawią się wobec tego jako wzajemnie ze sobą powiązane od samego początku.

Cytując nauczanie papieża Franciszka, *Iuvenescit Ecclesia* wskazał natomiast na „«harmonię», którą Duch Święty tworzy pomiędzy różnymi darami i wzywa ruchy charyzmatyczne do misyjnego otwarcia, do koniecznego posłuszeństwa pasterzom i do trwania w Kościele (...)”⁽³²⁾¹⁰. Podstawą owej harmonii i jej eklesjalnej regulacji, jak podkreśla papież, jest fakt, że „to we wspólnocie rodzą się i rozkwitają dary, którymi napelnia nas Ojciec; i to w łonie wspólnoty uczymy się je rozpoznawać jako znak Jego miłości do wszystkich dzieci”⁽³³⁾¹¹.

Dokument *Iuvenescit Ecclesia* wyraźnie akcentuje swoją tezę w numerze 10 w następujących słowach:

W sumie można więc uznać, że najnowsze Magisterium Kościoła w kwestii współlistnienia darów hierarchicznych i charyzmatycznych jest zbieżne. Przecistawianie ich sobie na zasadzie kontrapozycji, a nawet zestawianie ich i rozpatrywanie rozłącznie, na zasadzie jukstapozycji, byłoby znakiem błędnego lub niedostatecznego zrozumienia działania Ducha Świętego w życiu i misji Kościoła.

⁸ Jan Paweł II, *Przesłanie Jana Pawła II do uczestników Światowego Kongresu Ruchów Kościelnych z 27 maja 1998 r.*, L'Osservatore Romano (wyd. pl.), (1998)8-9,35; por. także: tenże, *Przesłanie do uczestników II Międzynarodowej Konferencji Ruchów Kościelnych (2 marca 1987 r.): Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, X, nr 1(1987), 476-479.

⁹ Benedykt XVI, *Przemówienie do członków Ruchu Komunia i Wyzwolenie z 24 marca 2007 r.*, L'Osservatore Romano (wyd. pl.), (2007)6,35.

¹⁰ „Wspólne podążanie w Kościele, pod przewodnictwem pasterzy obdarzonych szczególnym charyzmatem i misją, jest znakiem działania Ducha Świętego. Kościelność jest podstawową cechą każdego chrześcijanina, każdej wspólnoty, każdego ruchu”: Franciszek, *homilia z Uroczystości Zesłania Ducha Świętego. Msza św. z udziałem członków ruchów kościelnych z 19 maja 2013 r.* w: L'Osservatore Romano (wyd. pl.), (2013)7,20.

¹¹ Tenże, *Audiencja Generalna z 1 października 2014 r.*, L'Osservatore Romano (wyd. pl.) (2014)11,51.

2. Wspólna celowość darów hierarchicznych i charyzmatycznych – życie i misja Kościoła

Jeśli chodzi o wyjaśnienie celowości darów, zarówno hierarchicznych, jak i charyzmatycznych, w refleksji *Iuvenescit Ecclesia* podkreśla się najpierw fundamentalną naturę Kościoła, jaką jest misterium komunii. Z racji istotności i głębi tej kwestii, warto podjąć szczegółową lekturę całości numeru 13 tego dokumentu:

Kościół ukazuje się jako „lud zjednoczony jednością Ojca i Syna, i Ducha Świętego⁽⁴³⁾¹², w którym relacja między darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi jawi się jako nakierowana na pełny udział wiernych w komunii i misji ewangelizacyjnej. Do tego nowego życia zostaliśmy bezinteresownie przeznaczeni w Chrystusie (por. Rz 8,29-31; Ef 1,4-5). Duch Święty „sprawił ową cudowną komunię wiernych i tak głęboko jednoczy wszystkich w Chrystusie, że jest zasadą jedności Kościoła⁽⁴⁴⁾¹³. To właśnie w Kościele ludzie powołani są do tego, by być członkami Chrystusa⁽⁴⁵⁾¹⁴ i we wspólnocie Kościoła łączą się z Chrystusem jako członki jedni drugich. Komunia zawsze jest „podwójnym życiowym uczestnictwem: włączeniem chrześcijan w życie Chrystusa, a także przepływem samej miłości do wszystkich wiernych, na tym świecie i na tamym. Zjednoczeniem z Chrystusem i w Chrystusie; a także zjednoczeniem między chrześcijanami, w Kościele⁽⁴⁶⁾¹⁵. W tym sensie misterium Kościoła jaśnieje w Chrystusie będącym „niejako sakramentem, czyli znakiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jednością całego rodzaju ludzkiego⁽⁴⁷⁾¹⁶. Tu wylania się sakramentalne źródło Kościoła jako misterium komunii: „Podstawowy sens odnosi się do zjednoczenia z Bogiem przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym. To zjednoczenie dokonuje się w Słowie Bożym i sakramentach. Chrzest – w ścisłym powiązaniu z Bierzmowaniem – jest bramą i fundamentem komunii Kościoła; Eucharystia jest źródłem i szczytem całego życia chrześcijańskiego⁽⁴⁸⁾¹⁷. Te sakramenty inicjacji mają konstytutywne znaczenie dla życia chrześcijańskiego i na nich opierają się dary hierarchiczne

¹² Cyprian z Kartaginy, *O modlitwie Pańskiej*, 23: PL 4, 553; Por. *Lumen gentium*, nr 4.

¹³ *Dekret Unitatis redintegratio*, nr 2.

¹⁴ Por. Kongregacja Nauki Wiary, Deklaracja *Dominus Iesus*, nr 16 w: AAS 92(2000)757: „Pełnia tajemnicy zbawczej Chrystusa należy także do Kościoła, nierozzerwalnie złączonego ze swoim Panem”.

¹⁵ Paweł VI, *Audjencja śródowa z 8 czerwca 1966 r.*, w: *Insegnamenti di Paolo VI*, IV (1966), 794.

¹⁶ *Lumen gentium*, nr 1.

¹⁷ II Nadzwyczajne Zgromadzenie Synodu Biskupów, *Ecclesia sub Verbo mysteria Christi celebrans pro salute mundi. Relatio finalis* (7 grudnia 1985 r.), II, C, 1 w: *Enchiridion Vaticanum*, 9, 1800; por. Kongregacja Nauki Wiary, *List Communio notio* (28 maja 1992 r.), nr. 4-5: AAS 85(1993), 839-841.

i charyzmatyczne. Życie komunii kościelnej, w ten sposób wewnętrznie uporządkowanej, stale religijnie wsłuchuje się w Słowo Boże i karmione jest sakramentami. Samo Słowo Boże jawi się nam jako głęboko powiązane z sakramentami, zwłaszcza z Eucharystią⁽⁴⁹⁾¹⁸, wewnątrz jednego, wspólnego sakramentalnego horyzontu Objawienia. Tradycja wschodnia postrzega Kościół – Ciało Chrystusa ożywiane Duchem Świętym – jako uporządkowaną jedność, co wyraża się również na poziomie darów. Skuteczna obecność Ducha w sercach wierzących (por. Rz 5,5) jest źródłem tej jedności również poprzez to, jak objawiają się charyzmaty⁽⁵⁰⁾¹⁹. Charyzmaty udzielone poszczególnym osobom stanowią bowiem część tego samego Kościoła, a ich przeznaczeniem jest uczynienie życia Kościoła bardziej intensywnym. Perspektywa taka wylania się również z pism Johna Henry'ego Newmana: „Tak też i serce chrześcijanina winno stanowić miniaturę Kościoła powszechnego, bowiem jeden tylko Duch czyni cały Kościół, a z każdego jego członka czyni swoją Świątynię⁽⁵¹⁾²⁰. Tym bardziej oczywiste wydaje się, dlaczego nieuprawnione jest jakiegokolwiek przeciwstawianie czy traktowanie rozłącznie darów hierarchicznych i darów charyzmatycznych.

Powyższa analiza podkreśla fundamentalne znaczenie komunii dla Kościoła. Komunia stanowi jego konstytutywny element, to znaczy należy do jego istoty. Jak świadczą o tym wybrane cytaty i ich źródła, idea ta znalazła swoje poważne zastosowanie w dokumentach Soboru Watykańskiego II, ale osadzona została przede wszystkim w Magisterium Kościoła sformułowanym podczas II Synodu nadzwyczajnego w Rzymie w 1985 roku. Ciekawym aspektem analizy dokumentu *Iuvenescit Ecclesia* jest fakt powiązania wymiaru komunii nie tyle z problematyką samej organizacji kolegialnej struktury hierarchicznej Kościoła, co było głównym tematem wspomnianego Synodu, lecz z rzeczywistością duchową, do której zaproszony jest każdy wierny Kościoła. Komunia posiada swoje źródło zjednoczenia w Słowie Bożym i sakramentach. Podkreśla się, że dary charyzmatyczne i hierarchiczne zawierają się w sakramentach świętych, zwłaszcza w sakramentach inicjacji chrześcijańskiej. Rzeczywiście, bardzo wymowna w tej kwestii jest myśl bł. Henryka Newmana, który słusznie wyjaśnia i postuluje, że chodzi o jedność nie tylko w samej wspólnotie Kościoła, ale również w samej duszy człowieka. Dokument *Iuvenescit Ecclesia* nie kontentuje się na samym przesłaniu tej głębokiej myśli. Jego dalsza część proponuje konkretną

¹⁸ Por. Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Verbum Domini* (30 września 2010 r.), nr 54 w: AAS 102(2010), 733-734; Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, nr 174, w: AAS 105(2013), 1092-1093.

¹⁹ Por. Bazyli z Cezarei, *O Duchu Świętym*, 26: PG 32, 181.

²⁰ J.H. Newman, *Sermons Bearing on Subjects of the Day*, London 1869, 132.

odpowieź, jak to rozumieć. W tym celu propozycją dokumentu jest wyraźne zdefiniowanie tożsamości najpierw darów hierarchicznych, następnie darów charyzmatycznych. Refleksja tutaj podjęta dąży do wyjaśnienia natury relacyjności darów odnoszących się do ich naturalnego dążenia: ku wspólnotowości i ku współuczestnictwu. Wskazuje na końcu konkretne kategorie rozeznania i ewaluacji darów, w których główne kompetencje, zgodnie z Tradycją Kościoła, należą do biskupów, i w stopniu najwyższym do Biskupa Rzymu.

2.1. Tożsamość darów hierarchicznych

Numer 14 dokumentu, któremu poświęcone zostało zdefiniowanie darów hierarchicznych, podkreśla „górowanie łaski Apostołów”. Wspomina się o władzy Ducha, którą posiadają Apostołowie od samego początku również wobec charyzmatyków: „Jeśli chodzi o uświęcenie każdego członka Ludu Bożego i misję Kościoła w świecie, wśród różnych darów, «góruje łaska Apostołów, których władzy sam Duch poddaje również charyzmatyków⁽⁵³⁾»²¹. Rzeczywiście, tak jak to podkreśla analiza tego fragmentu, jest to wola samego Chrystusa. Jak wyjaśnia dokument: „Sam Jezus Chrystus chciał istnienia darów hierarchicznych, aby zapewnić współczesność Swemu jedynemu pośrednictwu zbawczemu: «Apostołowie zostali ubogaceni przez Chrystusa specjalnym wylaniem Ducha Świętego zstępującego na nich (por. Dz 1,8, 2,4, J 20,22-23), sami zaś przekazali dar duchowy swoim pomocnikom przez nałożenie rąk (por. 1 Tm 4,14, 2 Tm 1,6-7)⁽⁵⁴⁾»²². Dalsza część wyjaśnienia tożsamości darów hierarchicznych jest krótkim wykładem na temat pełni sakramentu kapłaństwa, które posiada biskup, otrzymując święcenia biskupie, a także misję „uświęcania, przynoszą również funkcje nauczania i kierowania, które jednak ze swojej natury mogą być wykonywane tylko w hierarchicznej komunii z głową kolegium i z jego członkami⁽⁵⁵⁾”²³. Wykładnia dokumentu, starając się streścić w krótkim fragmencie istotę III rozdziału Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen Gentium*, zadaje sobie trud, aby wskazać, iż zgodnie z Tradycją Kościoła, wśród darów hierarchicznych znajdują się również inne stopnie święceń, „a więc przede wszystkim dary prezbiterów, którzy «wyświęceni są, aby głosić Ewangelię, być pasterzami wiernych i sprawować kult Boży», a «pod władzą biskupa uświęcają powierzoną sobie część trzody Pańskiej» i, sami stając się «żywymi przykładami dla stada, powinni przewodzić i służyć swej lokalnej wspólnotce»⁽⁵⁸⁾”²⁴. Dokument wśród darów hierarchicznych wymienia również diakonów: „Do nich należy jeszcze

²¹ *Lumen gentium*, nr 7.

²² *Lumen gentium*, nr 21.

²³ Tamże.

²⁴ *Lumen gentium*, nr 28.

dać dary udzielane diakonom, «na których nakłada się ręce nie dla kapłaństwa, lecz dla posługi»; a którzy «umocnieni łaską sakramentalną, służą Ludowi Bożemu w posłudze liturgii, słowa i miłości w łączności z biskupem i jego prezbiterami»⁽⁶⁰⁾²⁵. Wskazuje się na koniec na samą celowość darów hierarchicznych: „Podsumowując, dary hierarchiczne właściwe sakramentowi święceń, na jego poszczególnych stopniach, udzielane są po to, by w Kościele jako komunii nie zabrakło nigdy żadnemu wiernemu obiektywnej oferty łaski w sakramentach, normatywnym głoszeniu Słowa Bożego i opieki duszpasterskiej” (nr 14).

2.2. Tożsamość darów charyzmatycznych

Zdefiniowanie darów charyzmatycznych zostało zaproponowane w *Iuvenescit Ecclesia* w kolejnym, piętnastym, numerze dokumentu. Mamy tutaj przypomnianą zasadę całkowitej wolności Ducha Świętego w rozdzielaniu darów. Zaznacza się równocześnie celowość darów charyzmatycznych w powiązaniu z darami sakramentalnymi i ich lepszą owocnością: „Dary charyzmatyczne są zatem w sposób dowolny rozdzielane przez Ducha Świętego, aby łaska sakramentalna przynosiła owoce w życiu chrześcijańskim, w sposób zróżnicowany i na wszystkich jego poziomach”. Niewątpliwie wartościowym ujęciem jest powiązanie znaczenia charyzmatów w Kościele z bogactwem Ludu Bożego, jak również misją ewangelizacyjną, a także z wymiarem „znaków czasów”. To ostatnie pojęcie oznacza zadanie rozpoznawania potencjalności ewangelizacyjnych w dużych społecznościach w świecie. Temat promowany przez francuskiego teologa Marie-Dominique’a Chenu znalazł odzwierciedlenie w Magisterium Kościoła po raz pierwszy w encyklice papieża Jana XXIII *Pacem in terris*, a następnie w czasie Soboru, w Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym²⁶. Oto istotny fragment piętnastego numeru *Iuvenescit Ecclesia* na temat zasadności kairolologicznego zastosowania charyzmatów:

Ponieważ charyzmaty te „są bardzo stosowne i potrzebne Kościołowi” (KK nr 12), to poprzez ich wielorakie bogactwo Lud Boży może w pełni przeżywać misję ewangelizacyjną, dostrzegając znaki czasów i interpretując je w świetle Ewangelii (KDK, nr 4, 11). Dary charyzmatyczne pobudzają bowiem wiernych do odpowiedzi na dar zbawienia, w pełnej wolności i w sposób dostosowany do czasów, i uczynienia z siebie daru miłości dla innych oraz autentycznego świadectwa o Ewangelii wobec wszystkich ludzi.

²⁵ *Lumen gentium*, nr 29.

²⁶ Zob. A.A. Kasprzak. *O sformułowaniu i recepcji teologii „znaków czasów” o. Marie-Dominique Chenu OP*, w: Mariusz Jagielski (red.), *Recepcja i wyzwania Soboru*, Zielona Góra 2018, [s.p., w trakcie publikacji].

2.3. Współuczestnictwo w darach charyzmatycznych

Kolejny punkt dokumentu *Iuvenescit Ecclesia*, zawarty w numerze 16, podejmuje ciekawą refleksję nad kwestią „zasięgu” niektórych darów charyzmatycznych we wspólnocie Kościoła. Chodzi o dary charyzmatyczne, które „otrzymują poszczególne osoby” i w których „mogą uczestniczyć także inni i w ten sposób zachowuje się ich ciągłość w czasie jako cenne i żywe dziedzictwo, tworzące pomiędzy ludźmi szczególne pokrewieństwo duchowe”²⁷. Kongregacja Wyznania Wiary zauważa, że „Dary charyzmatyczne, w ich praktykowaniu mogą rodzić bliskość, pokrewieństwo i więzi duchowe, poprzez które w bogactwie charyzmatu – poczynając od osoby założyciela – mogą uczestniczyć i które mogą pogłębiać inni, tworząc w ten sposób prawdziwe rodziny duchowe”. Tutaj podkreśla się zasadność zrzeczeń kościelnych: „w swych rozmaitych formach ukazują się zatem jako dzielenie darów charyzmatycznych”. Jak podkreśla dalej dokument: „Ruchy kościelne i nowe wspólnoty ukazują, jak pewien określony charyzmat oryginalny może skupiać wokół siebie wiernych i pomagać im w pełnym przeżywaniu swojego powołania chrześcijańskiego i swego stanu życia w służbie misji kościelnej. Konkretnie i historyczne formy takiego współuczestnictwa mogą być zróżnicowane. Z tego powodu z jednego pierwotnego charyzmatu założycielskiego, jak świadczy o tym historia duchowości, mogą wyrastać różne instytuty”.

2.4. Uznanie i rozeznanie przez władze Kościoła

Numer 18 *Iuvenescit Ecclesia* stanowi wspomnianą wcześniej praktyczną wykładnię całego dokumentu. Ten fragment dokumentu zawiera bowiem listę ośmiu kryteriów do rozeznawania „prawdziwie eklezjalnego wymiaru charyzmatów”. Ich istotne kwestie wyrażone są w pierwszych zdaniach każdego z podanych kryteriów. Z racji oczywistości poruszanych tutaj warunków zbędne wydaje się dodawanie jakichkolwiek wyjaśnień:

- a) Prymat powołania każdego chrześcijanina do świętości.
- b) Zaangażowanie w misyjne głoszenie Ewangelii.
- c) Wyznanie wiary katolickiej.
- d) Świadectwo rzeczywistej komunii z całym Kościołem.
- e) Uznanie i szacunek dla wzajemnej komplementarności innych komponentów charyzmatycznych w Kościele.
- f) Akceptacja czasu próby w rozpoznawaniu charyzmatów.

²⁷ Jan Paweł II, *Christifideles laici*, nr 24 w: AAS 81(1989), 434.

- g) Obecność darów duchowych takich jak miłość, radość, pokój i człowieczeństwo (por. Ga 5,22); „gorliwe życie życiem Kościoła⁽⁷⁹⁾”²⁸; większe żywe zaangażowanie w „słuchanie i rozważanie Słowa Bożego⁽⁸⁰⁾”²⁹; „ożywienie umiłowania modlitwy, kontemplacji, życia liturgicznego i sakramentalnego; działalność na rzecz wzrostu powołań do chrześcijańskiego małżeństwa, do sakramentalnego kapłaństwa i do życia konsekrowanego⁽⁸¹⁾”³⁰.
- h) Wymiar społeczny ewangelizacji.

Podsumowanie

Lektura *Iuvenescit Ecclesia* listu Kongregacji Wyznania Wiary potwierdza zasadność głównej tezy teologicznej tego dokumentu, że pomiędzy darami hierarchicznymi i charyzmatycznymi w Kościele istnieje i powinna być zawsze zachowana spójność i ciągłość. Koncepcja jedności pomiędzy tymi dwoma wymiarami darów w Kościele została wyraźnie zaznaczona w refleksji ostatniego Soboru Watykańskiego II, w konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen Gentium*. Tak jak to uzasadnienia *Iuvenescit Ecclesia*, o owej jedności świadczą przede wszystkim fundamentalne źródła wiary: Słowo Boże (zwłaszcza nauczanie św. Pawła), doświadczenie Kościoła pierwotnego wyrażone w nauczaniu Ojców Kościoła, nauczania Soborów powszechnych. Nigdy w Tradycji Kościoła nie było oddzielenia w rozumieniu i interpretowaniu tych dwóch rodzajów darów.

W podsumowaniu tego studium potrzebne wydaje się zasygnalizowanie pewnych ograniczeń metodologicznych analizowanego tutaj dokumentu. Cytaty dokumentów Soboru Watykańskiego II są używane na potwierdzenie głównej tezy o jedności charyzmatów i darów hierarchicznych, jednakże nie wyjaśniają, że debata ojców tego Soboru wokół charyzmatów posiadała różniące się mocno założenia wstępne. Interpretacja charyzmatów na początku *Vaticanum secundum* cechowała się silną polaryzacją. Zanim został sformułowany 12. numer *Lumen Gentium* na temat powszechności charyzmatów w Kościele, rozważanie tej kwestii wśród biskupów musiało przejść przez ostrą wymianę opinii (por. polemika kard. L.-J. Suenensa z kard. E. Ruffinim *in aula* w czasie II sesji soborowej). Jest trochę zasmucające, że zdefiniowanie darów hierarchicznych następuje w dokumencie *Iuvenescit Ecclesia* przed zdefiniowaniem darów charyzmatycznych. Dokument w tej, co prawda drobnej, ponieważ redakcyjnej kwestii, zdaje się jednak odstawać od soborowej wrażliwości dążącej do wyraźnego podkreślenia, że Kościół w swojej naturze jest najpierw Ludem Bożym, a dopiero później hierarchią. Rzeczywistość

²⁸ Paweł VI, *Evangelii Nuntiandi*, nr 58, w: AAS 68(1976), 48.

²⁹ Por. Franciszek, *Evangelii gaudium*, nr. 174-175, w: AAS 105(2013), 1092-1093.

³⁰ Jan Paweł II, *Christifideles laici*, nr 30, w: AAS 81(1989), 448.

Kościola rozumiana w koncepcji Ludu Bożego, do którego należą wszyscy wierni, w tym również duchowieństwo, nie przypadkiem w czasie Soboru została przedstawiona jako priorytetowy fundament Kościoła. Przypomnijmy tutaj o zrealizowanym i zaakceptowanym natychmiast przez wszystkich ojców soborowych pomysłe zamiany w konstytucji *Lumen Gentium* rozdziału III (wcześniej o Ludzie Bożym) z rozdziałem II (wcześniej o naturze hierarchicznej Kościoła). Idea przeszła do historii jako „Rewolucja kopernikańska w Kościele”³¹. Chociaż zmiana ta *de facto* uwypukliła tylko zmianę akcentów rozumienia natury Kościoła, świadomy wybór przestawienia kolejności rozdziałów był potwierdzeniem woli całego Kościoła o zmianie zewnętrznego jego wizerunku wobec wszystkich wiernych i ludzi spoza Kościoła. Można było zastosować podobny zabieg redakcyjny w analizowanym tutaj dokumencie. Zaskakuje również negatywnie w opisie *Iuvenescit Ecclesia* nieproporcjonalność długości analizy poświęconej najpierw darom hierarchicznym (427 słów), później darom charyzmatycznym (131 słów).

Z lektury *Iuvenescit Ecclesia* można wnioskować, że właściwie sformułowana i postawiona teza o relacji darów hierarchicznych i charyzmatów w Kościele, w jej naukowym wymiarze analizy i prezentacji, jest niewątpliwie sprawą wciąż wymagającą osobnych studiów teologicznych. Przykładem takiej pogłębionej analizy jest praca doktorska Jolanty Rzechewskiej, zatytułowana *Les charismes dans l'Église et leur institutionnalisation canonique*, obroniona w 2015 roku na Uniwersytecie Gregoriańskim. Praca opierająca się na podobnej tezie jak w dokumencie *Iuvenescit Ecclesia* wykazuje jednakże, że paradygmat dynamiki instytucyjnej charyzmatów i ich natury relacyjnej należy analizować w potrójnym połączeniu rzeczywistości, pomiędzy: powołaniem – charyzmatem – ministerium. Praca naukowa odważnie pokazuje nieobecność w aktualnym Kodeksie Prawa Kanonicznego zastosowania, a zwłaszcza pogłębionego przemyślenia pojęcia „charyzmat”. Jak podkreśla autorka rozprawy: „Gdy prawo Kościoła podejmuje swoim zakresem ministeria, funkcje, urzędy, kolektywne jednostki kościelne, gdy określa je razem jako instytucje wyposażone w normy, «tak jak» inne prawa, z narzędziami właściwymi dla każdego typu prawa, musi mieć też świadomość, że podejmuje się tak naprawdę tylko wystającej części «góry lodowej» («iceberg»), na podobieństwo sługi, który staje wobec rzeczywistości, która go przekracza,

³¹ Autorem pomysłu zamiany rozdziałów w *Lumen Gentium* był belgijski prałat Prignona. Idea została przedstawiona moderatorom Soboru przez kard. Suenensa w lipcu 1963 roku. Zob. FConc. Suenens, n° 898. AS VI/I, 635. Por. J. Grootaers. *Peuple de Dieu*, w: Catholicisme. Hier. Aujourd'hui. Demain. [Encyclopédie publiée sous le patronage de l'Institut catholique de Lille par G. Mathon, G.-H. Baudry, P. Guilluy, E. Thiery, t. 49, V° «Perpignan - Pie V»]. Paris: Letouzey et Ané 1986, 110; P. Poswick. *Un journal du Concile. Vatican II vu par un diplomate belge*, Paris: F. X. de Guibert 2005, 321.

bo jest «ustanowiona» (fr. *instituée*), «dana» za darmo (por. Mt 10,8) zanim sam będzie on mógł się wypowiedzieć: a więc również «*nie tak jak*» inne instytucje (por. LG 8, GS 40 b, c)³². Końcowe przesłanie doktoratu J. Rzeczewskiej podkreśla, że „pogłębione studium nad charyzmatami i ich instytucjonalizacją jest wciąż zadaniem do wykonania”. Dokument *Iuvenescit Ecclesia* wychodzi jakby naprzeciw temu wyzwaniu. W przedostatnim swoim punkcie analizy (zob. nr 23) zaznacza: „Celem niniejszego dokumentu jest wyjaśnienie miejsca nowych zrzeseń eklezjalnych w teologii i eklezjologii, poczynając od stosunku pomiędzy darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi, w celu ułatwienia konkretnego określenia stosownych zasad służących uznawaniu ich przez Kościół”.

Dokument Kongregacji *Iuvenescit Ecclesia* wydaje się być odpowiedzią na tę nową, a zarazem wciąż znaną w historii sytuację prawa kanonicznego. Życie Kościoła wyprzedza formy prawne ustalone przez Kościół. Sytuacje życia wspólnot zrzeszonych wobec jakiegoś silnego charyzmatu wymagają ciągłego rozeznawania i w odpowiednim czasie sformułowania nowych form zewnętrznego określenia funkcjonowania niewidzialnych i duchowych darów. Z pewnością nie przypadkiem koniec dokumentu *Iuvenescit Ecclesia* (zob. nr 23) odnosi się do tej właśnie kwestii – charyzmatów *vis-à-vis* prawa kanonicznego. Podane niżej dwie zasady rozeznania w kwestiach nowych zrzeseń eklezjalnych wzywają świadomie do dokonywania ewaluacji „poszanowania specyfiki charyzmatycznej”:

Z punktu widzenia relacji pomiędzy darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi trzeba koniecznie zwrócić uwagę na dwa podstawowe kryteria, które powinny być traktowane łącznie:

a) Poszanowanie specyfiki charyzmatycznej poszczególnych zrzeseń eklezjalnych, tak aby uniknąć ciasnych form prawnych mogących zaszkodzić tej nowości, którą dany ruch w sobie niesie. Dzięki temu unikać się będzie traktowania różnych przeciw charyzmatów w Kościele w sposób szablonowy.

b) poszanowanie podstawowych zasad eklezjalnych, sprzyjające rzeczywistemu włączaniu darów charyzmatycznych do życia Kościoła powszechnego i partykularnego, unikające tego, aby formy charyzmatyczne były pojmowane jako równoległe do życia eklezjalnego, a nie jako te pozostające w uregulowanej relacji do darów hierarchicznych³³.

³² J. Rzeczevska. *Les charismes dans l'Eglise et leur institutionnalisation canonique [thèse du doctorat sous la dir. de G. Ghirlanda]*, Rome 2016, 448.

³³ Z powodu lepszego tłumaczenia, cytat podpunktu b pochodzi ze źródła: Kongregacja Nauki Wiary, *List Iuvenescit Ecclesia do Biskupów Kościoła katolickiego na temat relacji między darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi dla życia i misji Kościoła*, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 106(2016)1,39.

Zorientowanie rozeznania eklezjalnych charyzmatów w Kościele nie ma na celu „obserwacji” w domyśle, doszukującej się podejrzliwości w rozwoju charyzmatów przeżywanych wspólnotowo czy jakiegoś zagrożenia wobec Kościoła rozumianego tradycyjnie. Chodzi tutaj bowiem o roztropną pomoc w rozwoju tego, co rodzi się z Ducha w Kościele jako nowe, co z początku może wydawać się sprawą drugorzędną, gdy tymczasem w późniejszym okresie okaże się, tak jak to było wielokrotnie w historii Kościoła, ostoją dla całej wspólnoty Kościoła. Od mądrego rozeznania charyzmatów poszczególnych zrzeseń eklezjalnych zależy zachowanie młodości całego Kościoła. Niewątpliwie przekonanie takie potwierdza już sam tytuł dokumentu tutaj analizowanego. *Iuvenescit Ecclesia* – Kościół odmłodzony, przyjmujący na nowo siły młodości – może przypominać soborowe wezwanie do *aggiornamento* – odnowy, zwłaszcza duszpasterskiej, odnowy poprzez rozeznanie działającego w Kościele Ducha Świętego. Tak jak zaznacza konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen Gentium* i początek analizowanego tutaj dokumentu: „Kościół odmładza się na mocy Ewangelii, a Duch Święty stale go odnawia, budując i prowadząc go «poprzez rozmaite dary hierarchiczne i charyzmatyczne»” (*Iuvenescit Ecclesia* nr 1).

Słowa kluczowe: dary hierarchiczne, dary charyzmatyczne, nowe wspólnoty, Sobór Watykański II, *Lumen Gentium*, Lud Boży, Kongregacja Nauki Wiary.

Summary

A STUDY OF *IUVENESCIT ECCLESIA*, THE LETTER OF THE CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH OF MAY 15, 2016 AND THE ANALYSIS OF ITS MAIN THESIS ON THE UNITY BETWEEN HIERARCHICAL AND CHARISMATIC GIFTS

The letter of the Congregation for the Doctrine of the Faith, *Iuvenescit Ecclesia*, published two years ago, seems to have had a limited reception in Poland. With the exception of a few press notes, the document has not attracted much attention in the publications of deep theological reflection. This article is an attempt at promoting the contents of the document. The proposed reading focuses on the explanation of the merit of the main theological thesis of this document: the unity between hierarchical and charismatic gifts. The analysis confirms a well-founded reference to the Second Vatican Council and the affirmations contained therein, quotations from the fundamental sources of theology, the Bible and the Tradition of the Ancient Church. Nevertheless, the conclusion signals a lack of explanation regarding the relationship between hierarchical and charismatic gifts. This study suggests a current need for new and more profound research. The postulate concerns

above all the perspective indicated by *Iuvenescit Ecclesia*: the understanding of charisms in their institutional dimension. Certain charisms require coming up with new forms of ecclesial life and hence call for new canon law regulations.

Key words: hierarchical gifts, charismatic gifts, new communities, the Second Vatican Council, *Lumen Gentium*, People of God, the Congregation for the Doctrine of the Faith.

Bibliografia

- Giovanni Paolo II, Audiencja generalna (28 września 1994r.), nr 5, w: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, Vaticano 17(1994) 2,404-405.
- Grootaers J., *Peuple de Dieu*, w: *Catholicisme. Hier. Aujourd'hui. Demain. [Encyclopédie publiée sous le patronage de l'Institut catholique de Lille par G. Mathon, G.-H. Baudry, P. Guilluy, E. Thiery, t. 49, V° «Perpignan - Pie V»]*, Paris: Letouzey et Ané 1986, 97-121.
- Kasprzak A.A., *O sformułowaniu i recepcji teologii „znaków czasów” o. Marie-Dominique Chenu OP*, w: M. Jagielski (red.), *Recepcja i wyzwania Soboru*, Zielona Góra 2018 [s.p., w trakcie publikacji].
- Kongregacja Nauki Wiary, *Relacja między darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi – list Kongregacji Nauki Wiary*, <http://bit.ly/2nJ9wKp> (dostęp: 10.8.2018).
- Kongregacja Nauki Wiary, *List Iuvenescit Ecclesia do Biskupów Kościoła katolickiego na temat relacji między darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi dla życia i misji Kościoła*, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 106(2016)1,18-46.
- Landron O., „*Les débuts des communautés nouvelles dans le diocèse de Lyon*”, w: *50 ans de catholicisme à Lyon 1965-2015. De Vatican II à nos jours*, Paris: Karthala 2016. Histoire des mondes chrétiens, 127-139.
- Philips G., *L'Eglise et son mystère au deuxième concile du Vatican: Histoire, texte et commentaire de la Constitution Lumen Gentium Paris*, T. I, 395s.
- Poswick P., *Un journal du Concile. Vatican II vu par un diplomate belge*, Paris 2005, 797s.
- Rzeczewska J., *Les charismes dans l'Eglise et leur institutionnalisation canonique [thèse du doctorat sous la dir. de G. Ghirlanda]*, Rome 2016, 516s.
- Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2002, 746s.